

บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษา ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ธรรศยา หล้าอุดม^{1*}

¹ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต1, 0819599498, balloontadsaya@gmail.com

*ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, 0819599498, balloontadsaya@gmail.com

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
บทความวิชาการ คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา1; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ2; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา3; การพัฒนาวิชาชีพครู4 วันที่รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2568 วันที่แก้ไข: 9 มิถุนายน 2568 วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2568	บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) โดยเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน การนิเทศการศึกษาในระบบ PLC ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาครูให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายใต้กรอบคิดของ PLC ที่นำเสนอในบทความนี้ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมเป็น ผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบกระบวนการนิเทศที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการจริงของโรงเรียนและครู 3) การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และ 4) การส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (school network) ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมการนิเทศการศึกษา การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาในยุคดิจิทัล บทความยังเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่ในการส่งเสริมระบบนิเทศภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้มีความต่อเนื่อง มีคุณภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของครูและนักเรียนอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

The Role of Educational Service Area Offices in Supporting Educational Supervision within Professional Learning Communities

Tadsaya Laudom^{1*}

1 Deputy Director of Sisaket Primary Educational Service Area Office 1, 0819599498,

balloontadsaya@gmail.com

*Corresponding author, 0819599498, balloontadsaya@gmail.com

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Academic article</i> Keywords: Educational Supervision¹; Professional Learning Community²; Office of Educational Service Area³; Teacher Professional Development⁴ <i>Received: 25 May 2025</i> <i>Revised: 9 June 2025</i> <i>Accepted: 24 June 2025</i>	This article aims to analyze the role of Educational Service Area Offices in supporting educational supervision within the framework of Professional Learning Communities (PLCs). It highlights the promotion of collaborative learning among teachers and school administrators to sustainably enhance the quality of education management. Educational supervision under the PLC framework is considered a crucial mechanism for teacher development, enabling educators to design more effective and meaningful learning experiences. The article proposes four key strategies for developing educational supervision aligned with the PLC concept: (1) shifting the role of supervisors from controllers to facilitators of learning and academic leadership; (2) using evidence-based data to design supervision processes that address the actual needs and challenges of schools and teachers; (3) fostering a culture of participatory supervision built on trust and mutual communication between supervisors and supervisees; and (4) promoting inter-school learning networks. Educational Service Area Offices play a pivotal role in promoting educational supervision, supporting PLC development, and leveraging digital data and information systems to drive educational improvement in the digital era. The article also outlines strategic directions for enhancing the role of Educational Service Area Offices in fostering a continuous, high-quality, and responsive supervision system grounded in PLC principles. These approaches aim to genuinely meet the needs of both teachers and students, ultimately leading to more effective and sustainable improvements in the overall quality of education.

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ในบริบทของประเทศไทย การนิเทศการศึกษาในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกลไกเชิงระบบที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และติดตามการดำเนินงานทางวิชาการของสถานศึกษา ทั้งในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพครู (บุญทัน ดอกไธสง, 2563) อย่างไรก็ตาม การนิเทศในปัจจุบันยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ เครื่องมือ และแนวทางที่ใช้ ทำให้ผลของการนิเทศยังไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะหน่วยงานระดับกลางระหว่างส่วนกลางกับสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานของโรงเรียนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวิชาชีพ หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการนิเทศให้เกิดผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพ คือแนวคิดเรื่อง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งปันองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (DuFour & Eaker, 2008) แนวคิดนี้ส่งผลให้การพัฒนาครูไม่ได้เกิดขึ้นจากภายนอกเท่านั้น แต่เกิดขึ้นจากภายในองค์กร ผ่านกระบวนการที่เน้นความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในหลายพื้นที่ยังขาดแนวทางที่ชัดเจน การนิเทศยังคงเน้นการตรวจสอบมากกว่าการพัฒนา ขาดระบบติดตามผลที่ต่อเนื่อง และยังไม่สามารถบูรณาการแนวคิดของ PLC เข้ากับการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการนิเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิธีการทำงานของผู้บริหารเขตพื้นที่ และครู ให้ก้าวไปสู่การทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพที่มีคุณค่าและสร้างผลกระทบอย่างยั่งยืนต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นการนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมชุมชนวิชาชีพของครู (2) ศึกษาแนวทางการนิเทศการศึกษาที่เชื่อมโยงกับ PLC อย่างเป็นรูปธรรม และ (3) เสนอแนะแนวทางที่เป็นไปได้ในการพัฒนาการนิเทศในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว บทความนี้จะอ้างอิงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนรู้ร่วมกันของครู และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบแนวทางการพัฒนา

ที่สอดคล้องกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในประเทศไทย โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในระดับปฏิบัติ ทั้งในด้านบุคลากร ทรัพยากร และโครงสร้างของระบบการศึกษา

1. การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยเฉพาะภายใต้แนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี พ.ศ. 2564 ได้ให้ความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ มาตรฐานระดับปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นระบบและมีทิศทางหนึ่งในหัวใจสำคัญของการนิเทศในยุคใหม่คือการ ใช้ข้อมูลจากการประเมินความจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อกำหนดประเด็นการนิเทศที่ตรงตามบริบทของแต่ละโรงเรียน รวมทั้งการนำนโยบายของต้นสังกัดมาแปลงเป็นแผนงานที่ชัดเจน มีเป้าหมายในการพัฒนาที่วัดผลได้ โดยเน้นการวางแผนร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ทำให้การนิเทศกลายเป็นกระบวนการที่มีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงการกำกับหรือควบคุม สอดคล้องกับ อุดุลย์ แสนสืบ (2565) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการให้การชี้แนะช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนครูในการจัดการเรียนการสอนหรือทำงานจากผู้บริหารหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา

ศจีทิพย์ ตาลพันธ์ (2565) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือกันระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวางแผนออกแบบแก้ไข ปรับปรุง พัฒนางาน โดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุด ขณะที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการบริหาร การศึกษาเพื่อ ชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับ ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

กล่าวโดยสรุป นิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เช่น ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คำปรึกษา ชี้แนะ ส่งเสริม และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้การนิเทศเน้นการมีส่วนร่วม การวางแผนร่วมกัน และการใช้ข้อมูลจากการประเมินความจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน รวมถึงการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานและเป้าหมายของการศึกษา

1.1 จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานทางการศึกษา ทั้งยังมุ่งเน้นการพัฒนาครูในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และจิตวิญญาณความเป็นครู เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนและสถานศึกษาโดยรวม และการนิเทศถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในยุคที่การศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยีและสังคม นอกจากนี้ การนิเทศยังช่วยเชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถปรับกระบวนการทำงานให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาระดับชาติ

สงัด อุทรานันท์ (2530) ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ 4 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนานคน การนิเทศไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลลัพธ์เท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงภายในของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน ผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนที่ช่วยให้ครูพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนางาน จุดมุ่งหมายของการนิเทศมิใช่เพื่อควบคุมหรือตรวจสอบเท่านั้น แต่เพื่อยกระดับคุณภาพของกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง การพัฒนางานในที่นี้จึงหมายถึงการปรับปรุงวิธีการสอน การออกแบบแผนการเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งบรรยากาศในชั้นเรียน ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น 3) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ การนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้นิเทศไม่ใช่ผู้ควบคุม แต่เป็นผู้ร่วมพัฒนา ทำงานเคียงข้างกับครูและบุคลากรทางการศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสมอภาคจะช่วยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการร่วมมือที่สร้างสรรค์ 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศควรเน้นการส่งเสริมแรงจูงใจให้กับครูและบุคลากร ด้วยการให้กำลังใจ ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งของการทำงาน และมองปัญหาในแง่ของโอกาสในการพัฒนา ไม่ใช่การจับผิดหรือวิจารณ์เพียงอย่างเดียว เพราะการสร้างขวัญและกำลังใจเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้บุคลากรมีแรงผลักดันและความตั้งใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

กรองทอง จิรเดชากุล (2550) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ใน 2 ระดับ คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายทั่วไป มุ่งเน้นไปที่การวางรากฐานของระบบการนิเทศในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศสามารถปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างเข้าใจและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาครู ทั้งในแง่ความสามารถทางวิชาชีพ การให้ความช่วยเหลือด้านการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการส่งเสริมให้ครูเติบโตและเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ 2) จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นการเจาะจงไปที่การพัฒนาพฤติกรรมปฏิบัติงานของครูในด้านต่าง ๆ โดยเน้นให้โรงเรียนมีแผนการนิเทศที่ชัดเจน และส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์และปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ยังเน้นให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้อย่าง

เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการสาระวิชา และการส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริม การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนและงาน โดยเน้นการส่งเสริมความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายของการนิเทศยังครอบคลุมถึงการสร้างความร่วมมือที่ีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ การส่งเสริมขวัญและกำลังใจ การวางระบบการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสนับสนุนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)

แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันทุกฝ่ายของโรงเรียน โดยเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1896 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ชาวอเมริกัน ได้สร้างแนวคิดนี้มาจากโรงเรียนทดลอง (Laboratory School) สังกัดอู่มหาวิทยาลัยชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา หลัง ค.ศ. 1910 แนวคิดนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปยังแต่ละประเทศในช่วง ค.ศ. 1970 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาในระบบพิพัฒนนิยม (Progressivism) โรงเรียนแบบเปิด (Open School) ในประเทศสหรัฐอเมริกา (ซานโต มานาบุ, 2559) โรงเรียนมีครูเป็นผู้นำในด้านการทดลองวิจัยลงมือปฏิบัติร่วมกัน (Learning by Doing) เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ในเวลาต่อมา Richard DuFour ได้เริ่มทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวคิดนี้ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกา และปี ค.ศ. 1998 ได้พัฒนาองค์ความรู้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง Richard DuFour ได้กล่าวว่า "PLC เป็นการแลกเปลี่ยน การวิพากษ์วิจารณ์ การสะท้อนผลการปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน การร่วมมือรวมพลัง มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม"

2.1 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นแนวคิดที่เกิดจากการพัฒนาต่อยอดจากแนวทางด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management) องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจากการทำงานแบบโดดเดี่ยว สู่การพัฒนาในลักษณะร่วมมือร่วมใจเพื่อมุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง Hord, S.M. (2003) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง การที่กลุ่มของครูและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ซึ่งมีวิสัยทัศน์

ค่านิยม และเป้าหมายเดียวกัน ทำการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสมรรถนะตนเองในการจัดการเรียนการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2557) ได้อธิบายว่า PLC เป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ “ความเป็นมืออาชีพ” และ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” โดยแนวคิดแรก คือ ความเป็นมืออาชีพ (Professional) ที่ไม่ได้หมายถึงเพียงความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้ที่เป็นมืออาชีพต้องไม่สร้างความเสียหายจากความเชี่ยวชาญของตนเอง มีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ และมีความสุขจากการได้ใช้ความรู้ความสามารถเพื่อสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกจากนี้ ความเป็นมืออาชีพยังหมายถึงการมีมาตรฐานในการเรียนรู้ เช่น การได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรวิชาชีพที่ได้รับการรับรองโดยองค์กรวิชาชีพ 2) แนวคิดเรื่องชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง การรวมกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษาโดยมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและสมรรถนะทางวิชาชีพของตนเอง ลักษณะเด่นของชุมชนนี้ คือ การมีปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องผ่าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การร่วมวิเคราะห์ปัญหา และการปรับปรุงวิธีการสอนร่วมกัน การเรียนรู้ใน PLC จึงเป็นการ “เรียนรู้ร่วมกัน” มากกว่าการสอนกัน โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้ในพื้นที่จริง (Field-Based Learning) และการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ (Work Collaborative) นอกจากนี้ การเป็นสมาชิกของชุมชนวิชาชีพยังหมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-Accountable) ในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การรอให้ผู้อื่นมากำหนดหรือควบคุม การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอย่างเป็นระบบจึงถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของ PLC ที่จะส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเกิดขึ้นจากภายใน ไม่ใช่เพียงแค่คำสั่งจากภายนอก สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครูผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีมเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารแบบผู้ดูแล สนับสนุน ส่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ เปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

2.2 แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การนิเทศการศึกษาภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาการนิเทศในบริบทนี้ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก ได้แก่

1) การปรับเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมเป็นผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และผู้นำทางวิชาการถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบัน โดย

ศึกษานิเทศก์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเหมือนในอดีต แต่ยังเป็นผู้ที่สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของครูในเชิงลึก ผ่านการทำหน้าที่เป็น “โค้ช” และ “ที่ปรึกษา” ที่ช่วยพัฒนาทักษะและศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง (Darling-Hammond et al., 2017) การเป็นโค้ชในที่นี้หมายถึง ศึกษานิเทศก์จะทำหน้าที่ร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะผ่านกระบวนการสะท้อนคิด (reflection) และการให้คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงตามบริบทของครูแต่ละคน (Knight, 2011) ซึ่งต่างจากบทบาทเดิมที่เน้นการตรวจสอบผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ บทบาทของศึกษานิเทศก์ในฐานะที่ปรึกษา มีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้ครูได้กล้าเปลี่ยนแปลงและพัฒนานวัตกรรมการสอน การให้คำปรึกษาจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนวิชาชีพ (Vescio, Ross, & Adams, 2008) ทำให้ครูรู้สึกได้รับการสนับสนุนและพร้อมที่จะทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

2) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบกระบวนการนิเทศเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและครู การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ เช่น ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมการสอน หรือข้อเสนอแนะจากครู มาวิเคราะห์และประมวลผล จะช่วยให้ศึกษานิเทศก์สามารถระบุปัญหาและจุดอ่อนที่แท้จริงได้อย่างแม่นยำ (Mandinach & Gummer, 2016) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์นี้ช่วยให้กระบวนการนิเทศมีความเฉพาะเจาะจงและตอบโจทย์มากกว่าการใช้วิธีการนิเทศแบบทั่วไป โดยศึกษานิเทศก์สามารถออกแบบกิจกรรมนิเทศ และการพัฒนาวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการและสภาพจริงของครูแต่ละคนหรือแต่ละโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาก่อเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิผลสูงสุด (Marsh, Pane, & Hamilton, 2006) นอกจากนี้ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ยังสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการดำเนินงานนิเทศ ทำให้ครูมีความมั่นใจและร่วมมือในการพัฒนาตนเองและการจัดการเรียนการสอน การที่ครูเห็นข้อมูลจริง ๆ ที่สะท้อนปัญหาและความต้องการ จะช่วยสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการปรับปรุงพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง (Coburn & Talbert, 2006) ดังนั้น การนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการออกแบบกระบวนการนิเทศจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้การนิเทศการศึกษามีความตรงประเด็น มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของครูและโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

3) การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ในกระบวนการนิเทศแบบนี้ การสื่อสารจะเป็นแบบสองทาง (two-way communication) ซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งผู้นิเทศและครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์อย่างเสรี (Fullan & Hargreaves, 2016) การนิเทศแบบมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการให้คำแนะนำหรือการประเมินผลงานจากผู้นิเทศเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจและพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระหว่างกันช่วยให้ครูรู้สึกได้รับการสนับสนุนและเห็นคุณค่าในบทบาทของตน ส่งผลให้เกิดความมั่นใจและพร้อมเปิดรับการเปลี่ยนแปลง (DuFour, & Eaker, 2008)

4) การส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (school network) เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยเครือข่ายเหล่านี้จะช่วยให้โรงเรียนต่าง ๆ สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากร รวมถึงร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน (Hargreaves & Fullan, 2012) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ที่สมาชิกในเครือข่ายร่วมกันตั้งเป้าหมาย พัฒนาแนวทางปฏิบัติ และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง (DuFour, 2004) ซึ่งช่วยกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระบบการศึกษา และลดความโดดเดี่ยวของครูและโรงเรียนที่ทำงานเพียงลำพัง นอกจากนี้ การทำงานในเครือข่ายยังช่วยเพิ่มศักยภาพของครูและผู้บริหารในด้านการพัฒนาวัตกรรมและการบริหารจัดการศึกษา ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะและแนวทางการสอนใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (Hargreaves, 2010)

สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครูและผู้บริหาร ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและยกระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของตนเอง ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความเป็นมืออาชีพ มีความรับผิดชอบร่วมกัน และมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ มากกว่าการทำงานแบบโดดเดี่ยวหรือเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้ฝ่ายเดียว โดยมีแนวทางในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมเป็นผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และผู้นำทางวิชาการ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบกระบวนการนิเทศ การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (school network)

3. บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การนิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ถือเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมการนิเทศภายในสถานศึกษาและการพัฒนาชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

1. การส่งเสริมการนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ครูต้องเผชิญกับความหลากหลายของผู้เรียน เทคโนโลยีใหม่ ๆ และความคาดหวังของสังคม การนิเทศจึงไม่ใช่เพียงการตรวจสอบหรือประเมินผลเท่านั้น แต่ควรเป็นกระบวนการที่เลี้ยง (Mentoring) การให้คำปรึกษาเชิงวิชาชีพ (Coaching) และการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการพัฒนาตนเองของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทในการกำหนดนโยบายการนิเทศในระดับเขต พัฒนาระบบนิเทศให้มีประสิทธิภาพ โดยมีศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เขตพื้นที่ยังทำหน้าที่ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูผู้ช่วยและครูใหม่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับวิธีการสอนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ การนิเทศยังสามารถเป็นเวทีให้ครูสะท้อนแนวปฏิบัติของตนเอง และรับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่จึงควรส่งเสริมแนวคิด “นิเทศเพื่อพัฒนา” มากกว่านิเทศเพื่อควบคุม โดยเน้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างศึกษานิเทศก์กับครู และส่งเสริมการนิเทศแบบร่วมมือ (Collaborative Supervision)

2. การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของครูในโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน ที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี การวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ และการร่วมกันแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนา PLC อย่างเป็นระบบ และเป็นวัฒนธรรมองค์กรตามแนวคิดของ DuFour et al. (2016) ชุมชนวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะสำคัญ เช่น การมีพันธกิจร่วมกัน การมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของครู การใช้ผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นตัวขับเคลื่อน และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เขตพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมสิ่งเหล่านี้ได้ผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดับเขต การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนาตนเองของครู และการเชื่อมโยงโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีให้เป็นต้นแบบแก่โรงเรียนอื่น ๆ นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่ควรมีบทบาทในการประเมินความก้าวหน้าและคุณภาพของ PLC โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสะท้อนผลการเรียนรู้ของครูและนักเรียน เพื่อให้ PLC เป็นกลไกที่มีชีวิตและต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นตามนโยบายเท่านั้น

3. การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาในยุคดิจิทัล ข้อมูลสารสนเทศเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามผลการดำเนินงาน เขตพื้นที่การศึกษาสามารถใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการพัฒนาครูและสถานศึกษาอย่างแม่นยำ ฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้บริหารเขตทราบถึงความต้องการจำเพาะของแต่ละโรงเรียน รวมถึงสามารถจัดสรรทรัพยากรและบุคลากรอย่างเหมาะสม เขตพื้นที่ควรจัดให้มีระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลการนิเทศ การพัฒนา PLC ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการประเมินสมรรถนะของครู เพื่อใช้ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาครูที่ตรงตามความ

ต้องการ ยิ่งไปกว่านั้น การใช้ข้อมูลยังสามารถทำให้เขตพื้นที่ที่สามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลได้อย่างมีหลักฐาน (Evidence-based supervision) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่สำคัญของการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน

บทสรุป

การนิเทศการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาการนิเทศในยุคปัจจุบันจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงบทบาทการควบคุมและประเมินผลเท่านั้น แต่ต้องมุ่งสู่การเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้แนวคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน แนวทางในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรประกอบด้วยการปรับบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมมาเป็น “ผู้นำทางวิชาการ” และ “โค้ช” ที่ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกระบวนการนิเทศบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ครูและผู้นิเทศสื่อสาร แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างเท่าเทียม และการส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะและนวัตกรรมร่วมกัน

ในขณะเดียวกัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการนิเทศภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ 1) การส่งเสริมการนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) 2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) 3) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการนิเทศ (Evidence-Based Supervision) บทบาทใหม่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตพื้นที่ไม่ได้เป็นเพียงหน่วยบริหารเชิงนโยบายเท่านั้น แต่เป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ” ที่ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน เพื่อสร้างระบบนิเทศและ PLC ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนวัฒนธรรมการนิเทศเป็นแบบมีส่วนร่วม เกิดแนวคิดการนิเทศที่สร้าง “ความสัมพันธ์เชิงบวก” และ “การสื่อสารสองทาง” ระหว่างศึกษานิเทศก์และครู ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจ ความเข้าใจร่วม และการเรียนรู้ร่วมกัน แทนที่ความสัมพันธ์แบบบนลงล่างหรือควบคุมตรวจสอบ การนิเทศการศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันบนฐานของวิชาชีพ ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนมีเครือข่ายแห่งความร่วมมือ และคุณภาพการศึกษาโดยรวมได้รับการยกระดับอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากบทความวิชาการเกิดแนวคิดใหม่และองค์ความรู้ที่สำคัญในบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ภาพที่ 1 บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- กรองทอง จิรเดชากุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. ธราอักษรการพิมพ์.
- ชานโต มานาบุ. (2559). *การปฏิรูปโรงเรียนแนวความคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” กับ การนำทฤษฎีมาปฏิบัติ* จริง (กุลกัลยา ภูสิงห์, ผู้แปล). ปิโก (ไทยแลนด์).
- บุญทัน ดอกไธสง. (2563). *การนิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2557). *การโค้ชเพื่อการรู้คิด*. จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- ศัจทิพย์ ตาลพันธ์. 2563. การนิเทศการศึกษา. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*. 5(2), 106-107
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการดำเนินงาน PLC ในสถานศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ* (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์มิตรสยาม.

- อดุลย์ แสงสืบ. (2565). แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายคุณภาพการศึกษา บางสะพานน้อย 3 (ไชยราช) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1: การนิเทศการศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 13(2), 53–75. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/259291>
- Coburn, C. E., & Talbert, J. E. (2006). Conceptions of evidence use in school districts: Mapping the terrain. *American Journal of Education*, 112(4), 469-495.
<https://doi.org/10.1086/507472>
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute.
<https://learningpolicyinstitute.org/product/effective-teacher-professional-development-report>
- DuFour, R. (2004). What is a professional learning community? *Educational Leadership*, 61(8), 6-11.
- DuFour, R., & Eaker, R. (2008). *Revisiting Professional Learning Communities at Work: New Insights for Improving Schools*. Solution Tree Press.
- DuFour, R., & Fullan, M. (2016). *Cultures built to last: Systemic PLCs at work*. Solution Tree Press.
- Fullan, M., & Hargreaves, A. (2016). *Bringing the profession back in: Call to action*. Learning Forward.
- Hargreaves, A. (2010). Creating a self-improving school system. *OECD Education Working Papers*, No. 54. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5km4psnmfd6b-en>
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. Teachers College Press.
- Hord, S. M. (2003). *Professional learning communities: Educators work together toward a shared purpose—improved student learning*. *Journal of Staff Development*, 30(1), 40–43.
- Knight, J. (2011). *Instructional coaching: A partnership approach to improving instruction*. Corwin.revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5-22.
<https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1596077>
- Mandinach, E. B., & Gummer, E. S. (2016). What does it mean for teachers to be data literate: Laying out the skills, knowledge, and dispositions. *Teaching and Teacher Education*, 60, 366-376. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.06.001>

- Marsh, J. A., Pane, J. F., & Hamilton, L. S. (2006). *Making sense of data-driven decision making in education*. RAND Corporation
- Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning. *Teaching and Teacher Education*, 24(1), 80-91. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.01.004>